

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: СПРИЙНЯТТЯ І ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ТЕКСТУ

У статті проаналізовано нейропсихолінгвістичні особливості мовленнєвого мислення дітей молодшого шкільного віку, а саме мовленнєвий розвиток дитини молодшого шкільного віку, особливості вивчення іноземної мови дітьми в початковій школі. Розглянуто питання вікових особливостей сприйняття та запам'ятовування тексту дітьми 6-10 років, психічних пізнавальних процесів молодшого шкільного віку, особливості розвитку сприйняття та розуміння у процесі навчальної діяльності. Визначено особливості формування пам'яті в молодшому шкільному віці.

Ключові слова: *молодший шкільний вік, іноземна мова, сприйняття, запам'ятовування, розуміння, мовленнєвий розвиток, психічні пізнавальні процеси.*

Актуальність теми. Кожного року ми спостерігаємо швидкі зміни в сучасному суспільстві, яке зумовлює навчання та виховання активних, здатних до самореалізації особистостей. Наша країна невпинно крокує вперед, як наслідок, інтеграція України до Європейського співтовариства передбачає володіння громадянами хоча б однією іноземною мовою. У зв'язку з цим актуальною стає проблема вивчення іноземної мови в шкільних закладах. Адже, мова, вивчена ще з дитинства, формує у людини здатність до невимушеного іншомовного розуміння та спілкування, тому молодший шкільний вік – сприятливий вік для оволодіння основами іншомовного матеріалу, закладання основ іншомовного спілкування, формування умінь та навичок іншомовної мовленнєвої діяльності.

До цієї теми зверталися багато таких відомих психологів, як Л. Виготський [4], В. Аверин [1], І. Барташнікова [2] та інші. Було з'ясовано, що неналежний розвиток пізнавальних процесів дитини не тільки стає на заваді успішного навчання, а й перешкоджає загальному розвитку дитини, становлення її особистості, формування життєвого досвіду. У зв'язку з важливістю пізнавальних процесів для дитини необхідно всіляко допомагати їх розвитку й одночасно використовувати їх для оптимізації навчальної діяльності.

Для кращого вивчення школярами іноземної мови все більше і більше запроваджується різних методик ефективного запам'ятовування: комунікативні ігри, ритмічні пісні, виконання письмових завдань у вигляді гри, презентації з героями з мультфільмів тощо.

Метою роботи є розробка певних питань методики викладання іноземної мови в початковій школі, що сприяло б кращому сприйняттю та запам'ятовуванню тексту іноземної мови.

В останні роки в Україні впроваджуються численні активні заходи щодо популяризації вивчення іноземних мов. Фахівці використовують різноманітні курси, інноваційні відео- та аудіоматеріали, які направлені на сприйняття та розуміння дитиною іншомовної лексики, комунікативні та рольові ігри, авторські методики, мовні курси тощо. Усе це сприяє ефективному оволодінню іноземними мовами, викликає ще більший інтерес у дітей шкільного віку, робить процес навчання цікавішим та захопливим.

Усі ці вищезазначені методики вивчення іноземних мов спрямовані на вивчення мови ще на ранніх етапах людини, тобто на дітей молодшого шкільного віку. Вивченню мов

відводиться все більше програмного навчального часу не лише в школах і вишах, а й у дитячих садках.

Про дитину можна вже говорити, як про особистість, оскільки вона усвідомлює власну поведінку, може порівнювати себе з іншими. Майбутній школяр вже розуміє, яке місце він займає серед людей і яке місце він займе у найближчому майбутньому. У такий спосіб він відкриває для себе нове місце в соціальному просторі людських відносин.

Молодший шкільний вік – сприятливий вік для оволодіння теоретичними засадами іншомовного матеріалу, закладання основ іншомовного спілкування, формування умінь та навичок іншомовної мовленнєвої діяльності.

Як зазначав дослідник-психолог О. Скрипченко: «Молодший шкільний вік визначає якісно новий рівень свідомої і внутрішньо регульованої поведінки. Це означає формування таких рис активності та її саморегуляції, які необхідні для подальшого формування нахилів» [15, 355].

Для дитини початок шкільного навчання знаменує перехід до нової ланки розвитку особистості. Перехід до шкільного життя пов'язаний зі зміною провідної діяльності з ігрової на навчальну. Дитина починає усвідомлювати, що зараз навчання для неї є принципово важливою суспільною діяльністю, і значущість цієї діяльності оцінюють люди, які оточують її. Навчальна діяльність несе в собі суспільну значущість і ставить дитину в нову позицію стосовно дорослих і однолітків, змінює її самооцінку, перебудовує взаємини в сім'ї.

Основними новоутвореннями психіки дитини молодшого шкільного віку є довільність як особлива якість психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексія. Саме завдяки їм психіка дитини молодшого шкільного віку досягає розвитку, необхідного для подальшого навчання у середній школі, переходу до підліткового віку з його особливими вимогами та можливостями.

Дослідження доводять, що успішне навчання дітей у школі залежить від певних особливостей поведінки батьків.

Становлення й розвиток особистості в молодшому шкільному віці має наступні фази:

- адаптація – пристосування до нових соціальних умов;
- індивідуалізація – вияв своїх індивідуальних можливостей і особливостей
- інтеграція – включення у групу ровесників [7, 72].

У молодшому шкільному віці продовжують розвиватися основні пізнавальні властивості й процеси, а саме це сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення і мовлення. Наприкінці розвитку молодшого шкільного віку ці процеси перетворюються на вищі психічні функції, яким властива довільність і опосередкованість. Цьому сприяють основні види діяльності дитини молодшого шкільного віку в школі і вдома: навчання, спілкування, гра, художня діяльність, праця тощо.

Як відомо, першою функцією, що починає розвиватися в дитини в ранньому віці, є сприйняття, розуміння та породження мовної інформації. Розвиток сприйняття продовжується надалі й у шкільному віці, де безпосередній вплив на нього має мислення та увага школяра. Мовлення дитини тісно пов'язане з таким пізнавальним процесом як сприйняття при сприйнятті, розумінні та породженні мовної інформації [7, 67].

Сприймання визначається як цілісне відображення у свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності за їх безпосереднього впливу на рецепторні поверхні органів чуття [4, 41].

Сприймання як психічний процес характеризує важливий етап мовлення, а саме розпізнання фонетичних, лексичних, граматичних об'єктів.

Також можливими варіантами взаємовідношення мовлення і сприйняття є такі:

- 1) сприйняття може протікати без використання мови;
- 2) мовлення може включатись в процес сприйняття на тому чи іншому його етапі, і так або інакше впливати на характер і продуктивність сприйняття [13, 65].

На перших етапах сприймання майже завжди мимовільне. Діти помічають у предметах не головне і не суттєве, а скоріше те, що виділяється на фоні інших предметів.

Сприйняття молодших школярів характеризується недостатньою диференційованістю: діти можуть неправильно ідентифікувати літери або слова, що сприймаються ними на слух, роблять помилки в їх правописі, а також, неправильність диференціації звуків в транскрипції.

У процесі навчання сприйняття, стаючи особливою цілеспрямованою діяльністю, ускладнюється та поглиблюється, стає більш аналізуючим, диференційованим, набуває характеру організованого спостереження.

Поступово сприйняття в молодших школярів стає більш довільним, цілеспрямованим і категорійним процесом. Сприймаючи нові для себе об'єкти, діти намагаються віднести їх до певної категорії. Зазначимо, що правильні та доцільно вибрані засоби навчання добре сприймаються учнями та сприяють кращому засвоєнню іншомовного навчального матеріалу. Сприймання мовлення передбачає рецепцію почутих або побачених елементів мови, встановлення їх взаємозв'язку і формування уявлення про їх значення.

Таким чином, сприймання розгортається на двох ступенях - власне сприймання і розуміння.

Розуміння – розшифровка загального смислу, що стоїть за безпосередньо сприйнятим мовленнєвим потоком; «виокремлення» смислу з потоку сприйнятого мовлення [8, 61].

Процес розуміння передбачає встановлення дитиною між словами смислових зв'язків, які в сукупності складають смисловий зміст певного висловлювання. У результаті осмислення школяр може прийти до розуміння або нерозуміння смислового змісту висловлювання. Саме розуміння психологічно характеризується різною глибиною, різною якістю.

Процес запам'ятовування, збереження й наступного пригадування або упізнавання того, що людина раніше сприймала, переживала чи робила, називається пам'яттю. Значення пам'яті в житті людини дуже велике. Абсолютно все, що ми знаємо, вміємо, є наслідок здатності мозку запам'ятовувати й зберігати в пам'яті образи, думки, пережиті почуття, рухи та їх системи.

Пам'ять, які всі інші психічні процеси, має характер діяльності. Чи запам'ятовує людина, чи згадує вона, а чи пригадує що-небудь, відтворює або визнає – завжди вона здійснює певну психічну діяльність [14, 39]. Пам'ять – специфічна форма психічного відображення дійсності, що забезпечує нагромадження, збереження і відтворення вражень про навколишній світ; основа придбання знань, навичок і умінь і їх наступного використання [10, 54]. У початковій школі пам'ять дитини розвивається досить незрозуміло як для дорослої людини, адже дитина запам'ятовує більше мимовільно, ніж довільно [3, 30]. Розвиток пам'яті молодших школярів полягає в зміні співвідношення мимовільного та довільного запам'ятовування, образної та сюжетної-логічної пам'яті [9, 124]. Цю особливість

обов'язково має враховувати вчитель, який надалі буде працювати саме з цією віковою категорією школярів.

Перевагою молодших школярів вважаються потенційно великі можливості довготривалої пам'яті. Так, спостереження показують: за умови стимулювання властивої для цього віку ігрової або пізнавальної мотивації діти досить легко й міцно запам'ятовують не тільки окремі слова або словосполучення, але й мовні кліше, фрази, мікродіалоги, рисівки, віршики, пісеньки [3, 25].

Молодші школярі схильні до механічного запам'ятовування шляхом простого повторення, без усвідомлення смислових зв'язків усередині матеріалу, що запам'ятовується. Вони часто дослівно заучують і відтворюють навчальний матеріал без його реконструкції, істотного перетворення, без спроб передати його зміст своїми словами.

Численні дослідження показали, що продуктивність запам'ятовування залежить від усвідомлення цілей і створення відповідних установок запам'ятовування. Мотиви діяльності, до якої включено запам'ятовування, мають прямий вплив на його продуктивність. Якщо учень запам'ятовує один матеріал з настановою, що цей матеріал не знадобиться йому в подальшому навчанні, а інший матеріал з настановою, що він знадобиться незабаром, то в другому випадку матеріал запам'ятовується швидше, пам'ятається довше і буде відтворений точніше (дослідження Т. М. Бапаріч). Аналогічно позначається й настанова на тривале запам'ятовування (запам'ятати надовго, запам'ятати назавжди) (дослідження Л. В. Занкова).

Під впливом навчання у молодших школярів формується логічна пам'ять, внаслідок чого суттєво змінюється співвідношення образної та словесно-логічної пам'яті. Важливою умовою ефективності цього процесу є педагогічне керівництво, спрямоване на забезпечення розуміння (аналіз, порівняння, співвіднесення, групування тощо) учнями навчального матеріалу, а вже потім – завчання його [11, 41].

До недоліків пам'яті молодших школярів належать невміння правильно організувати процес запам'ятовування, невміння розбити матеріал для запам'ятовування на розділи чи підгрупи, виділяти опорні пункти для засвоєння, користуватися логічними схемами. У молодших школярів є потреба у дослівному запам'ятовуванні, що пов'язано з недостатнім розвитком мови. Під впливом навчання в молодшому шкільному віці пам'ять розвивається в двох напрямках:

- посилюється роль і збільшується вага словесно-логічного, смислового запам'ятовування;
- дитина оволодіває можливістю усвідомлено управляти своєю пам'яттю, регулювати її прояви.

Отже, передумовами успішного вивчення молодшими школярами іноземних мов є психологічні, фізичні та фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, зокрема пластичність мозку, гнучкість мозкових механізмів мовлення, що сприяють швидкому та якісному запам'ятовуванню, на основі якого легко реалізується перенесення в різні ситуації спілкування іноземною мовою, підвищена сенситивність, яскраво виражені імітативні здібності, які підкріплюються здатністю до наслідування. Важливо, щоб кожен учень був головною дієвою особою на уроці, почував себе вільно та комфортно, брав активну участь в обговоренні тем уроку.

Ефективність процесу навчання в молодшому шкільному віці визначають готовність та бажання дитини брати участь у міжкультурному спілкуванні мовою, яку вивчають. Це можливо, якщо основною формою шкільної діяльності буде живе активне спілкування з

учителем та один із одним. Важливим фактором у вивченні іноземної мови маленькими дітьми є ігровий момент навчання. Гра у шкільному віці все ще залишається важливою в житті дитини. Для неї гра – не лише цікавий спосіб провести час, але й спосіб моделювання зовнішнього дорослого світу. Дуже важливо спланувати навчальний процес, спираючись на психологічні, фізіологічні та фізичні особливості школярів цього віку, оскільки дитина швидко втомлюється.

Проте важливо спиратись не лише на ігри, але й на розширення культурних меж та намагання пізнати світ, що зумовлює для молодших школярів практичну значущість іноземної мови. Кожний урок має бути продуманим та переслідувати, окрім практичної мети, виховну, освітню та розвивальну цілі.

Отже, знання нейролінгвістики, загальної, вікової та педагогічної психології, а саме, особливостей розвитку учнів молодшого шкільного віку, психіки дитини, поведінки та свідомості, впливу психічних процесів на оволодіння іноземною мовою, дають змогу вчителю краще організувати процес навчання, методично правильно скерувати учнів на уроці, спланувати, поставити мету та завдання на етапах ознайомлення з новим навчальним матеріалом, дібрати навчальний матеріал та засоби навчання на етапі автоматизації дій учнів з новим іншомовним матеріалом.

Список використаної літератури

1. Аверин В. Психология личности. Санкт-Петербург: Изд-во Михайлова В. А., 1999. 89 с.
2. Барташнікова І. Розвиток сенсорних здібностей та пам'яті у дітей 5-6 років. Київ: Богдан, 2007. 56 с.
3. Боришевський М. Й. Взаємини в учнівському колективі і формування особистості. Київ: Генеза, 2004. 180 с.
4. Виготский Л. С. Собрание сочинений в 6 т.: Т. 4: Детская психология. Москва: Педагогика, 1984. 433 с.
5. Жинкин Н. И. Механизмы речи. Москва: Издательство Академии педагогических наук, 1958. 378 с.
6. Захаров А. В., Боцманова М. Э. Формирование учебной деятельности. Москва: Педагогика, 1982. 80 с.
7. Зубенко Т. В. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови учнів початкової школи. Миколаїв: МДУ імені В. О.Сухомлинського, 2006. 120 с.
8. Котенко О. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 356 с.
9. Кочергіна Л. Місце і роль гри у системі навчання іноземної мови. *Рідна школа*. 2005. № 3. С. 48–50.
10. Лейтес Н. Дети с ранним развитием способностей. *Популярная психология: Хрестоматия*: Учебн. пособие для студентов пединститутов. Москва: Просвещение, 1990. 399 с.
11. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация. Москва, 1983. 216 с.
12. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи: науково-методичний посібник. Київ: Генеза, 2006. 136 с.
13. Редько В. Молодші школярі... які вони?: Залежність ефективності навчання іноземних мов учнів початкової школи від їхніх вікових особливостей. *Іноземні мови в вищих навчальних закладах*. 2003. № 1. С. 22–30.

14. Редько В. Г. Раннє навчання іноземних мов – виклик часу. *Іноземні мови в вищих навчальних закладах*. 2010. № 6. С. 5–9.
15. Скрипченко О. В. Загальна психологія. Київ: Либідь, 2005. 464 с.

Анастасія Бурлака

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В ШЛЮБНИХ ОГОЛОШЕННЯХ

У статті окреслено гендерні особливості в шлюбних оголошеннях; досліджено гендерні стереотипи в сучасному суспільстві; проведено соціолінгвістичний аналіз шлюбних оголошень на сайті знайомств «Mamba».

Ключові слова: *гендерні особливості, шлюбні оголошення, гендерні стереотипи.*

Гендерні дослідження – досить потужний і актуальний напрям, який вивчає все, що робить проблематику статі частиною сфери соціального життя й культури. Іншими словами, – це стереотипні уявлення про чоловіків і жінок, їх професії, ролі в суспільстві.

У зв'язку з вищевикладеним, **актуальність** даної статті зумовлюється дослідженням гендерних особливостей шлюбних оголошень та вивченням гендерної специфіки поведінки людей в соціальних мережах.

Метою дослідження є гендерні особливості шлюбних оголошень на сайті знайомств.

Фактичним матеріалом дослідження стали анкети з сайту знайомств «Mamba».

Гендерні стереотипи сформувалися на підставі сприйняття й тлумачення статевих розходжень у різні історичні періоди, у різних культурах, а також у результаті століттями існуючого розділу праці. Гендерний стереотип, за визначенням З. В. Шевченко, – це стійкі, повторювані, загальноприйняті уявлення (думки) про місце та виконувані ролі того чи іншого гендеру в суспільстві [3].

Щодо виникнення гендерних соціальних стереотипів, то в літературі існує багато теорій. Причинами вчені називають соціальні, економічні та історичні чинники. З ускладненням господарських процесів дедалі більшого значення набувала груба сила, якою володіли саме чоловіки. Усі ці особливості й поставили маскуліність на перше місце, як силу, мужність, завойовництво, добування їжі, а головний обов'язок жінки – народжувати дітей та організувати побут.

Більшість людей про це навіть не замислюється. А стереотипи оточують нас з дитинства. І вже потім – у дорослому житті – ми передаємо їх у спадок своїм дітям. Ми часто таке чуємо: народилася дівчинка – усе має бути рожевим, якщо народився хлопчик, його вдягають у голубу одягу.

Хлопчики теж підпадають під суспільні стереотипи: «*Не плач – ти ж хлопчик*». Також ці стереотипи підтримуються в сім'ї, у садочку, в школі. Отже, ми все ще перебуваємо в полоні застарілих уявлень щодо жінок та чоловіків та часто керуємося стереотипами у своїх щоденних практиках.

За останні тридцять років гендерна тематика поступово стає вельми затребуваною практично в усьому спектрі соціальних наук, судячи з кількості публікацій, дослідницьких **проектів**. Феномен розвитку Інтернету та його соціальних наслідків не міг не відбитися у величезній кількості наукових досліджень.